

Vaqif Mustafazadənin Fortepiano və kamera orkestri üçün konsertinin forma və üslub özəlliklərinə dair

Qurbanov Ceyhun (ADMİU)

Fakültə: Musiqi sənəti

**Ixtisas: instrumental ifaçılığın tarixi, nəzəriyyəsi və
metodikası**

Kurs: II

**Elmi rəhbər: sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru,
əməkdar incəsənət xadimi, professor Fərəh Əliyeva**

Özünün təkrarsız kompozisiyalarında Azərbaycan muğam janrı ilə afroamerikan musiqisinin orijinal sintezini yaratmış caz-muğam üslubunun banisi, bəstəkar və caz pianoçusu Vaqif Mustafazadənin yaradıcılığı Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin parlaq səhifələrindən biridir. Bildiyimiz kimi, V. Mustafazadə yaradıcılığının əsasını çoxsaylı caz kompozisiyaları təşkil etmişdir. Onun bədii irsində sırf klassik musiqi qanunauyğunluqlarına əsaslanan, özünün musiqi dili ilə seçilən Fortepiano və kamera orkestri üçün konsertinin özünəməxsus yeri vardır. Öz parlaq melodizmi, milli musiqimizdən qaynaqlanan intonasiya məzmunu ilə seçilən konsert bu günə qədər musiqişünaslıqda müstəqil tədqiqat obyektinə çevrilməmişdir. Təqdim etdiyimiz məruzənin əsas məqsədi Vaqif Mustafazadənin fortepiano konsertinin forma və üslub özəlliklərini nəzərdən keçirməkdir.

Konsert ənənəvi 3 hissəli formada yazılmışdır və bütövlükdə burada klassik sonata-simfonik silsiləsinin qanunauyğunluqları gözlənilmişdir. Həm ümumi konsepsiyası, həm də hissələrin silsilədə daşdığı dramaturji rol və forma xüsusiyyətləri baxımından əsərdə konsert janrının ənənəvi cəhətləri öz əksini tapıb. Eyni zamanda, məhz Azərbaycan muğamlarının dərin qatlarından süzülüb gələn prinsiplər əsərin simfonik inkişafı üçün zəmin yaratmışdır.

Konsertin əsas ideyasını və ab-havasını ümumi şəkildə əks etdirən I hissə sonata formasındadır. Ekspozisiyada sonata formasının başlıca dramaturji prinsiplərinə riayət edən bəstəkar əsas və köməkçi mövzular arasında təzadı onların əsaslandığı milli məqamları qarşılaşdırmaq yolu ilə təqdim edir (əsas partiyada şur və çahargah, köməkçi partiyada isə bayatı-şiraz). Köməkçi mövzunu V.Mustafazadə lirikasının bariz nümunələrindən biri kimi dəyərləndirmək olar. İşlənmə bölməsində əsas mövzunun elementləri variantlı inkişafa uğrayır və polifonik ünsürlərlə zənginləşməsilə səciyyələnir. Orkestrlə solistin dialoqu, müxtəlif registrlərin bir-birini əvəz etməsi, virtuos passajların aşağı və yuxarıya doğru hərəkəti işlənmə üçün xarakterik olan prinsiplərdəndir. Konsertin I hissəsində sonata formasının özünəməxsusluğu burada güzgünlü reprizanın mövcudluğunda özünü göstərir.

Konsertin lirik mərkəzini təşkil edən və üçhissəli formaya malik II hissə şur məqamının səciyyəvi intonasiya modelləri əsasında yazılıb. Orkestrin simlilər qrupu tərəfindən aram tempdə səslənən ilk mövzu xoral musiqilə assosiasiya yaradır. Dramatizmi ilə seçilən cəld templi orta bölmənin ifası isə solistdən güclü improvizə qabiliyyəti və yüksək texniki

imkanlar tələb edir. Fasiləsiz, *attacca* üsulu ilə başlanan III hissə sintetik və ümumiləşdirici xarakter daşıyır. Belə ki, bu hissənin əvvəlində I hissənin intonasiya materialı səslənəndən sonra, II hissənin şur məqamı üzərində qurulmuş əsas mövzusu keçir. Finaalın musiqi dilinin səciyyəvi xüsusiyyətləri arasında caz harmoniyasının ayrı-ayrı ünsürlərini və artikulyasiya özəlliklərini xüsusi qeyd etmək lazımdır.

Aparılmış təhlil bizi belə qənaətə gətirir ki, Vaqif Mustafazadənin fortepiano üçün konserti klassik konsert piano üslubu ilə caz musiqi üslubunun milli zəmində üzvi şəkildə çulğalaşması nəticəsində ərsəyə gəlmişdir. Bu isə nəzərdən keçirdiyimiz konserti Azərbaycan bəstəkarlarının fortepiano konserti janrı sahəsində yaratdıqları əsərlər sırasında ən maraqlı və fərqli nümunələrdən biri kimi dəyərləndirməyə imkan verir.